

22 червня – День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни

Війна, війна! І знов криваві ріки.

І грім гармат, і шаблі дзвін.

Могили, сироти, каліки. І сум покинутих руйн.

О. Олесь.

Друга світова війна (01.09.1939 – 02.09.1945) – найкривавіший глобальний конфлікт, у ході якого загинуло, за різними оцінками, від 50 до 85 мільйонів людей. Саме як страшну трагедію її пам'ятають і згадують в усьому світі. Упродовж 21 місяця цієї війни СРСР та Третій Рейх виступали як союзники, а від 22.06.1941р. вступили у військову конфронтацію, що увійшла в історію як німецько-радянська, або, у радянській історіографії, Велика Вітчизняна війна 1941–1945 років. Цей конфлікт не є тотожним поняттю Другої світової війни. Війна між СРСР і Німеччиною та її союзниками була складовою більш широкого за хронологією і географією глобального конфлікту, про що раніше дуже часто забувала згадувати радянська історіографія, а тепер – російська пропаганда.

Для України Друга світова війна – національна трагедія, під час якої українці, позбавлені власної державності, змушені були воювати за чужі імперські інтереси і часом вбивати інших українців. У розгромі нацизму брали участь українські солдати в лавах Радянської армії (понад 6 млн), вояки УПА (понад 100 тис.). Друга світова війна для України не обмежувалася лише бойовими діями та окупацією її сучасної території, а й включала участь українців у бойових діях на всіх воєнних театрах. Українці і вихідці з України перебували у військових з'єднаннях інших держав: Польщі (120 тис. у 1939 р.), США (до 80 тис. у 1945 р.), Канади (до 45 тис. у 1945 р.), Франції (до 5 тис. у 1940 році). З різних причин українці воювали і по інший бік: у військах Німеччини (від 600 осіб у 1939 році до 250 тис. у 1941–1945 рр.), Румунії (24 тис.), Угорщини (до 20 тис.), Словаччини (до 2 тис.), Хорватії (1,5 тис.).

За даними українських істориків, прямі людські втрати України у Другій світовій війні становлять 8-10 млн осіб, загальні демографічні – понад 13 млн, економічні – 285 млн тогочасних рублів. За кілька місяців бойових дій територія України була повністю завойована. Мільйони людей опинилися в окупації, надалі з тавром "зрадників" прийнявши на себе тягар лихоліття, поки країна збиралася із силами.

Друга світова війна відкрила для українців руйнівну "силу" обох тоталітарних режимів. Усім відомі злочини нацистів на окупованих територіях України (Голокост, розстріли мирного населення, спалення сіл тощо). Разом з тим тривалий час замовчувались численні

злочини комуністичного режиму на нашій землі (розстріли політичних в'язнів у Західній Україні в червні-липні 1941 року, знищення центру Києва восени 1941 року, підрив Дніпрогесу і знищення в Одесі поранених червоноармійців, скинутих у море разом із санітарними машинами, тощо).

Деякі з причин величезних, не виправних втрат знаходимо у спогадах учасників подій.

У книзі "Від солдата до академіка. Спогади останнього солдата Великої Вітчизняної війни" Володимир Васильович Хільчевський – учасник війни, "окопник", орденоносець, тяжкопоранений у боях, у повоєнні роки знаний педагог, учений, заслужений професор НТУУ "КПІ" – пише: "На територіях щойно визволених Сумської та Чернігівської областей відразу ж почалася мобілізація, і невдовзі слідом за наступаючими військовими частинами потяглися колони новобранців. Серед них були такі, що вже служили в армії..., але більшість – вісімнадцяти-, дев'ятнадцятирічні юнаки. Обдерті, обшарпані – за два роки окупації обносилися, із "сидорами" за плечима йшли і йшли нескінченним потоком, не зупиняючись. В одній із таких колон крокував і я – вісімнадцяти з половиною років конотопсько-бахмацько-хуторський хлопчина. ...Удень нас вишикували для прийняття присяги, а потім відбувся мітинг... Більшість склали молоді новобранці, ще не обмундировані, у своєму домашньому одязі, які не пройшли бодай якогось мінімального військового вишколу. У мене, наприклад, була лише шинель (зовсім нова, я був першим її власником), гвинтівка і патронташ. Але більше було неозброєних". Таких новобранців називали "чорнопіджачниками" або "чорносвітками".

Комплектуванням "чорнопіджачників" займалися спеціальні польові військкомати. Мобілізація поширювалася на всіх чоловіків, які могли тримати зброю. За законами воєнного часу чоловіки, які потрапили в окупацію, автоматично отримували клеймо зрадників, тому мали власною кров'ю довести свою відданість Батьківщині. Ніякої військової підготовки з мобілізованими не проводили, часто їх відправляли у бій, навіть не встигаючи видати військового одягу і зброї.

Таке ставлення до співвітчизників, особливо новобранців, дивувало навіть німців, які таких солдатів називали "Beutesoldaten" ("трофейні солдати").

Зі "Щоденника" О. Довженка, запис за 28 листопада 1943 року: "Сьогодні В.Шкловський розказав мені, що в боях загинувало багато мобілізованих на Україні звільнених громадян. Їх звать, здається, чорносвітками. Вони воюють у домашній одежі, без жодної підготовки, як штрафні. На них дивляться, як на винуватих. "Один генерал дивився на них у бою і плакав", – розповідав мені Віктор".

Подібну історію оповідає письменник Анатолій Дімаров: "Коли село звільнили, усіх чоловіків від 16 до 60 років – усіх, аби була нога-рука, а чи сліпий-глухий – неважливо – стали брати до війська. Нас "озброїли" – дали по півцеглини і – "йдіть, спокутуйте вину кров'ю", бо ми на окупованій території були. Мовляв, ви жбурляйте цеглу, а німці нехай думають, що то гранати! Нас 500 душ вигнали на кригу водосховища, ... лише 15 уціліли! А під Ізюмом десять тисяч таких беззбройних поклали!"

Таке відбувалося по всій Україні. Документальне підтвердження знаходимо в унікальному багатотомному історико-меморіальному виданні "Книга Пам'яті України", на сторінках якого увічнені імена мільйонів загиблих. У 250 томах за областями, за кожним населеним пунктом подані імена полеглих. Дати мобілізації і загибелі воїнів указують на дуже короткий бойовий шлях, а за прізвищами бачимо великі родини.

У зруйнованих війною селах, містах і містечках залишалися матері, дружини з малими дітьми, переважна більшість яких незабаром ставали вдовами, а діти – сиротами. На них чекали тяжкі випробування повоєнних років.

Ми пам`ятаємо! Пам`ятаємо тих, хто так і не повернувся з війни, тих, хто першим прийняв на себе той страшний удар, і тих, чий життя були покалічені і зруйновані.

Сьогодні, потерпаючи від кривавої військової агресії на сході України, ми особливо гостро усвідомлюємо ціну свободи, миру, безпеки. Кращі сини і доньки українського народу знову, зі зброєю в руках, захищають наші кордони, нашу свободу, наш власний демократичний вибір.

Вічна пам`ять полеглим на полі бою, честь і слава- живим героям!